

BENLİK YAPILARINA GÖRE YAŞAM DOYUMUNUN İNCELENMESİ*

INVESTIGATION OF SELF CONSTRUALS IN TERMS OF LIFE SATISFACTION

Hilal ZORLU**
Hasan BACANLI***

Öz

Aynı kültürde yetişen bireylerin farklı benlik yapılarına sahip olabileceği ve bu durumun yaşam doyumlarını etkilediği düşünülmektedir. Bu çalışmanın temel amacı benlik yapılarının yaşam doyumunu açısından incelenmesidir. Araştırmada Gazi Üniversitesi ve Ankara Üniversitesinin çeşitli fakültelerinde okuyan 147 erkek ve 247 kadın öğrenci olmak üzere toplam 394 katılımcı yer almaktadır. Araştırmanın verileri Benlik Yapıları Ölçeği ve Yaşam Doyumu ölçeklerinden elde edilmiş, analizler SPSS 16.00 for Windows paket programı ile gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinde tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve Ki Kare testi kullanılmıştır. Analizler sonucunda anlamlı farklılığın bulunduğu değişkenlerde, anlamlı farklılığın nereden kaynaklandığını tespit etmek için "Tukey HSD" testi uygulanmıştır. Benlik yapıları Özerk Ayrık Benlik, Bağımlı İlişkisel Benlik, Özerk İlişkisel Benlik ve Bağımlı Ayrık Benlik olarak işleme alınmıştır. Araştırma bulgularına göre, Özerk İlişkisel, katılımcılar arasında en çok görülen benlik yapısı olmuştur. Araştırmada benlik yapılarının cinsiyete, yerleşim bölgesine ve öğrenim görülen bölüme göre anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. Bir diğer bulgu ise yaşam doyumunun benlik yapıları açısından farklılaştığına ilişkindir. Özerk İlişkisel bireylerin, Bağımlı Ayrıklardan daha yüksek yaşam doyumunu gösterdiği bulgusu elde edilmiştir. Ayrıca Benlik Yapıları Ölçeği ve Yaşam Doyumu Ölçeğinin güvenilirlikleri hesaplanarak ölçek bilgilerine dahil edilmiştir. Sonuçlar alanyazın çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Benlik Yapıları, Özerk İlişkisel Benlik, Yaşam Doyumu.

Abstract

It is thought that people who has been living in the same culture, may have different self construals and these construals may have an impact on life satisfaction. The aim of this study was to examine the self construals in terms of life satisfaction. At the study, there were 394 participants: 147 male and 247 female students at various faculties at Gazi University and Ankara University. Data were taken from Self Construal Scale, and Life Satisfaction Scale and made with SPSS 216.00 for Windows package program. ANOVA, and Ki Square test were used in the analysis of the data. In variables in which significant differences were detected after the analyses, the "Tukey HSD Test" was applied to determine from which variable the difference stemmed. Self Construals were analyzed as Autonomous-Separate Self, Autonomous-Related Self, Heteronomous-Separate Self, Heteronomous-Related Self. As regards of study findings, the Autonomous-Related Self was the most common one among participants. Significant differences were found on self construals according to gender, residential area and educating department. Life Satisfaction has differed significantly among self construals. The Autonomous-Related Self has more life satisfaction than Heteronomous-Separate Self. The reliability of Self Construal Scale and Life Satisfaction Scale were incorporated to scale knowledge. The results are discussed on the framework of literature.

Keywords: Self Construal, Autonomous Relational Self, Life Satisfaction.

1. GİRİŞ

Benlik ve kültür pek çok araştırmacıya göre ayrılmaz bileşenler olarak değerlendirilmektedir (Kağıtçıbaşı, 2005, 403; Markus ve Kitayama, 1991, 226; Triandis; 1989, 508). Bireyin sosyal etkileşimleri ve konumu, ilişkilerini dolayısıyla ilişkilerine yönelik geliştirdiği düşünce ve eylemlerini ifade etmektedir. Bireyin kendine özgü geliştirdiği bu işlem örüntüleri, benlik yapılarını oluşturmaktadır.

Bir toplumun içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik koşullar o toplumda işlevsel olan benlik yapısını etkilemektedir. Türkiye'deki bireylerin ilişkisel bir yapı sergilediği konusunda araştırmalar (Hofstede, 2002) mevcut ise de, son yıllarda hem özerkliği hem ilişkiselliği bir arada bulundurması görüşü baskın hale gelmiştir (Kağıtçıbaşı, 2005, 246). Çünkü Türkiye'de hem modern kurallar hem geleneksel değerler bir arada yer almakta, bilimsel ve teknolojik gelişmeler ve batıdan aktarılan değerler bireysel tabandan geniş sosyal tabakaya doğru duyuşsal, düşünsel ve davranışsal boyutlarda etki alanı oluşturmaktadır.

Markus ve Kitayama (1991, 231) Avrupa, Amerika ve Asya kültürlerinde yapılan farklı benlik biçimlerini incelemiş ve "Benlik Yapıları (Self Construals)" kuramını benliğin Amerika ve Japon kültüründeki anlam ve ifadelerine göre oluşturmuş, özerk ve ilişkisel olmak üzere iki benlik yapısı

* İlk yazar tarafından 2013 yılında ikinci yazarın danışmanlığında yürütülen yüksek lisans tezinden üretilen bu makale, 02-04 Mayıs 2013 tarihlerinde İstanbul Ticaret Üniversitesinde düzenlenen 2. Uluslararası Eğitim ve Rehberlik Konferansında (ICEC-2013) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora Öğrencisi, hilalkaratekin@gmail.com

***Prof. Dr., Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Eğitim Fakültesi, hasan.bacanli@gmail.com

tanımlamışlardır. Her ne kadar bunların olası pek çok benlik yapılarından sadece ikisi olduğunu belirtse de, 'benlik yapıları' kavramı özerklik ve ilişkisellikten neredeyse özdeşleşmiştir. Markus ve Kitayama'ya göre (1991, 225) "benlik yapısı tipik olarak kişinin kendisi ile ve diğerleri ile arasında gelişen ilişki örüntüleri" olarak tanımlanmaktadır. Araştırmacılar (Örn; Markus ve Kitayama, 1991; Singelis, 1994; Triandis, 1989) bireylerin her iki benlik yapısına da sahip olabileceğini ancak içinde bulunulan kültürün tipik olarak bir yapıyı daha baskın desteklediğini belirtmektedirler. Amerika ve Japonya sırasıyla özerkliği ve ilişkiselliği geliştiren birer prototip kültür olarak değerlendirilmektedir. Özerklik, batılı kültürlerde; ilişkisellik ise batılı olmayan kültürlerde daha çok dikkat çekmiştir. Kavramsal olarak bireycilik ve toplulukçuluk, kültürleri tanımlayan birer boyut olarak kullanılırken, benlik yapıları bireyleri tanımlamaktadır (Markus ve Kitayama, 1991, 246-247).

Markus ve Kitayama (1991, 226), Avrupalı ve Amerikalı bireyleri diğerlerinden ayrılmış birey olarak yapılandırılmasını önermiş ve bunu 'özerk benlik yapısı' olarak adlandırmışlardır. Özerk benlik yapısına sahip kişiler sosyal gruplardan veya ilişkilerden ayrı, önemli davranışlar, yetenekler, yaklaşım ve tutumlar gibi karakteristiklere sahiptirler (Markus ve Kitayama, 1991, 226; Triandis, 1989, 511). Burada kişisel gelişim, ilişkilerden daha önemli olup rekabet, başarı, öz saygı gibi değerler dikkate alınmaktadır. Buna karşılık 'ilişkisel benlik yapısına' sahip kişilerin, benliklerini kişilerarası ilişkilerine ve sosyal rollerine yönelik atıfta bulunarak tanımlama eğiliminde oldukları belirtilmektedir (Cross, 1995, 676).

Benlik yapılarının sınıflandırılmasına ilişkin alanyazında çeşitli çalışmalar bulunmaktadır (İmamoğlu, 1998; Kağıtçıbaşı, 1994; Triandis, 1989; Yamada ve Singelis, 1999). Bu çalışmada Kağıtçıbaşı'nın (2010, 229) "Karşılıklı Duygusal Bağlılık Modeli"ne göre oluşturduğu sınıflama dikkate alınmıştır. Bu modelde yetkinlik ve kişilerarası mesafe boyutları ölçüt alınarak özerklik ve ilişkisellik, birbirinden bağımsız iki boyut olarak değerlendirilmiştir. Yetkinlik, bir uçta özerklikten diğer uçta bağımlılığa kadar uzanır. Kişilerarası mesafe boyutu, ilişkilerle, başkalarına olan bağlılığın derecesi ile ilgilidir, bir ucunda ilişkisellik, diğer ucunda ayrıklık vardır. Boyutların birbirinden bağımsız olması kişinin herhangi birinin üzerinde nerede durduğu, diğerinin nerede durduğunu etkilemeyecektir. Yani kişi hem ilişkisellikte hem özerklikte yüksek olabilir. Böylece Özerk-İlişkisel Benlik geçerliği mümkün hale gelmektedir. Diğer yapılar ise özerk ayrık, bağımlı ilişkisel ve bağımlı ayrık benlik olarak adlandırılmıştır (Kağıtçıbaşı, 2010, 230).

Benlik yapılarına ilişkin farklılaşmalar düşünme biçimleri (Cross, Hardin ve Gerçek-Swing, 2011), duyguların ifade edilme şekli (Cross ve Madson, 1997; Markus ve Kitayama, 1991), motivasyon araçları (Downie, Koestner ve Haya, 2006; Markus ve Kitayama, 1991), iletişim kurma şekilleri (Kontra, Bushman ve Grow, 2009; Ruble ve Nakamura, 1972; Singelis, Triandis, Bhawuk ve Gelfand, 1995) gibi unsurlarda farklılık göstermekle birlikte bireylerin sahip olduğu kişilik özelliği ya da tutumlarla ilgili farklılaşmaları da içermektedir. Bir kimsenin kendi yaşamını değerlendirme biçimi olarak adlandırılan yaşam doyumu (Pavot ve Diener, 1993, 102) kavramı bu çalışmada bağımsız değişken olarak ele alınmıştır.

1.1. Benlik Yapıları ve Yaşam Doyumu

Yaşam doyumu kavramı ilk kez Neugarten, Havinghurst ve Tobin (1961, 135) tarafından bir insanın beklentileriyle (ne istediği), elinde olanların (neye sahip olduğu) karşılaştırılmasıyla elde edilen durum ya da sonuç olarak tanımlanmaktadır. Yaşam doyumu denildiğinde, belirli bir duruma ilişkin doyum değil, genel olarak tüm yaşantıdaki doyum anlaşılır; mutluluk, benlik saygısı, moral vb. açılardan iyi olma halini ifade eder (Neugarten ve diğerleri, 1961, 135).

Ülkemizde ve yurt dışında yapılan çalışmalar (Örn., Bettencourt ve Door, 1997; Beydoğan; 2008; Kwan Bond ve Singelis, 1997; Suh, Diener, Oishi ve Triandis, 1998) yaşam doyumu ve benlik yapıları değişkenlerinin birbiri ile bağlantılı olduğunu göstermiştir. Kwan ve diğerleri (1997, 1049) araştırmalarında yaşam doyumunun bireyci kültürlerde duygularla (içsel özel bir yaşam), toplulukçu kültürlerde ise sosyal normlara bağlılıkla yordandığını bulmuşlardır. Benzer şekilde Suh ve diğerleri (1998, 510) yüksek özerk benlik sahibi kişiler için yaşam doyumunun kendileri için önemli diğerlerinin değerlendirilmesi ile değil, sadece duygularla (olumlu ve olumsuz etkilerin dengesi gibi) yordandığını göstermiştir. Daha güçlü ilişkisel benlik sahibi kişiler için hem sosyal değerlerin hem de duyguların yaşam doyumu üzerinde etkiye sahip olduğu belirtilmektedir (Suh ve diğerleri, 1998, 510).

Bireyci bir toplumda ilişkisel benlik özelliklerini baskın olarak taşıyan kişilerin, özerk bireylerden daha yüksek yaşam doyumuna sahip olduğu görülmektedir (Bettencourt ve Door, 1997, 962). Aynı zamanda toplulukçu kültürlerde ilişkisel benlik, özerk benlik kadar yaşam doyumu için yordayıcı olmaktadır (Kwan ve diğerleri, 1997; Suh ve diğerleri, 1998). Beydoğan (2008, 139) benlik tipi farklılıklarına göre algılanan iş ortamı ve iyi olma halini incelediği çalışmasında, ilişkisel benlik yöneliminin yaşam doyumunu yordadığı bulgusuna ulaşmıştır.

Sonuç olarak bireylerin benlik yapılarının yaşam doyumu üzerinde etkiye sahip olduğu görülmektedir. İnsanların benliğine ilişkin bilişsel temsillerine göre, yaşamlarını algılama ve değerlendirme biçiminin farklılık gösterebileceği düşüncesi çalışmaya değer görülmüştür.

1.2. Amaç

Bu çalışmanın temel amacı benlik yapılarının yaşam doyumu açısından incelenmesidir. Bu temel amaç doğrultusunda benlik yapılarının demografik değişkenler (cinsiyet, yerleşim bölgesi, öğrenim görülen bölüm) açısından farklılaşıp farklılaşmadığı ile yaşam doyumunun benlik yapılarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı alt amaçları oluşturulmuştur.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada benlik yapılarının yaşam doyumu açısından değişip değişmediğinin incelendiği ilişkisel tarama modelinde betimsel bir çalışmadır.

2.2. Çalışma Grubu

Bu çalışmanın çalışma grubunu, Gazi Üniversitesi ve Ankara Üniversitesinde 2011-2012 eğitim yılı bahar döneminde farklı fakültelerin farklı bölümlerinde eğitimine devam eden 247 (%62.7) kadın ve 147 (%37.3) erkek olmak üzere toplam 394 öğrenci oluşturmaktadır. Katılımcıların cinsiyeti, yerleşim bölgeleri ve öğrenim görülen bölüme göre dağılımını gösteren tablolar aşağıda sırasıyla verilmiştir:

Tablo 1: Çalışma Grubunun Cinsiyete, Yaşanılan Bölge ve Öğrenim Görülen Bölümlere Göre Dağılımı

Yerleşim Bölgesi	Cinsiyet		TOPLAM
	Kadın	Erkek	
Köy	39	28	67
İlçe	70	41	111
Şehir	57	35	92
Büyük Şehir	81	43	124
Bölüm			
PDR	74	13	87
SBÖ	38	40	78
TÖ	52	20	72
Hukuk	20	43	63
Diğer	63	31	94
TOPLAM	247	147	394

PDR: Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, SBÖ: Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, TÖ: Türkçe Öğretmenliği, Diğer: İngilizce Öğretmenliği, Matematik Öğretmenliği, Resim Öğretmenliği, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, İşletme

2.3. Veri Toplama Araçları

Veri toplamak üzere hazırlanan ölçek formu demografik bilgiler ve ölçek maddelerini içeren iki bölümden oluşmaktadır. Veriler Gazi Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi'nde 2011-2012 eğitim yılı bahar döneminde farklı fakültelerin farklı bölümlerinde eğitimine devam eden öğrencilerden toplanarak oluşturulmuştur.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Ölçek Formunun ilk bölümü katılımcıların cinsiyeti, öğrenim gördüğü bölümü ve yerleşim bölgelerinin sorulduğu alanı içermektedir.

2.3.2. Benlik Yapıları Ölçeği

Benlik Yapıları Ölçeği, Singelis (1994) tarafından geliştirilen iki alt boyut ve 30 maddeden oluşan bir ölçektir. Alt boyutlar 15'er maddelik Özerk Benlik ve İlişkisel Benlik olarak belirlenmiştir. Katılımcılardan "kesinlikle katılmıyorum" ile "tamamen katılıyorum" arasındaki seçeneklerden oluşan 6'lı Likert Tipi ölçektir. Ölçeğin orijinal versiyonunda Özerk Benlik alt boyutu için içtutarlılık kat sayısı .69, İlişkisel Benlik alt boyutu için ise .73 tür. Üskül, Hynie ve Lalonde (2004) tarafından Türk örneğine uyarlanan ölçeğin, İlişkisel Benlik alt ölçeğinin .71, Özerk Benlik alt ölçeğinin ise .62 seviyelerinde iç tutarlılık kat sayıları elde edilmiştir. Ercan (2009) tarafından yapılan çalışmada ölçeğin toplam varyansın %59.60'unu açıkladığı ve İlişkisel Benlik ve Özerk Benlik içtutarlılık katsayıları sırasıyla .66 ve .67 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada Özerk Benlik alt boyutu için içtutarlılık katsayısı .71, İlişkisel Benlik alt boyutu için .72 olarak bulunmuştur.

2.3.3. Yaşam Doyumu Ölçeği

Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilen Yaşam Doyumu Ölçeği, Köker (1991) ve Yetim (1991) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek "kesinlikle katılmıyorum" (1) ile "kesinlikle katılıyorum" (7) arasında değişen Likert tipinde 5 maddeden oluşan bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Ölçekte işaretlenen seçeneklerin değerleri toplanarak genel bir puan elde edilmektedir. Ölçeğin orijinalinin puanlanmasında yüksek ve düşük yaşam doyumuna sahip olanları belirlemek için grubun aritmetik

ortalaması kullanılmaktadır. Aritmetik ortalamanın üzerinde olanlar yüksek yaşam doyumu, aritmetik ortalamanın altında olanlar düşük yaşam doyumu olarak belirlenmektedir. Köker (1991), ölçeğin üç hafta arayla uygulanan test tekrarı güvenilirlik katsayısının .85 olduğunu belirlemiştir. Yetim (1991) ise düzeltilmiş testi yarılama değerini 0.75 ve Kuder Richardson-20 değerini ise 0.78 olarak belirlemiştir. Bu çalışmada ölçeğin içtutarlılık katsayısı .86 olarak hesaplanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmada uygulanan ölçeklerden elde edilen verilerin değerlendirilmesi SPSS 16.0 paket programı kullanılarak yapılmıştır. Benlik Yapıları için Kağıtçıbaşı'nın (1994, 2010) çalışmalarına dayanarak Özerk İlişkisel, Bağımlı Ayrık, Bağımlı İlişkisel ve Özerk Ayrık olarak 4'lü bir sınıflandırma oluşturulmuştur. Benlik yapılarının demografik değişkenler (cinsiyet, öğrenim görülen bölüm ve yerleşim bölgesi) açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Ki Kare Testi yapılmıştır. Son olarak yaşam doyumunun benlik yapılarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve birimler arasındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Tukey Testi yapılmıştır. Bunlara ek olarak Benlik Yapıları Ölçeği ve Yaşam Doyumu Ölçeğinin güvenilirlikleri hesaplanarak ölçek bilgilerine dahil edilmiştir.

3. BULGULAR VE YORUM

3.1. Benlik Yapılarının Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi

Benlik Yapıları Ölçeğine ilişkin, Özerk Benlik ortalaması (X) 66.96, ortancası (medyan) 67 ve standart sapması (SS) 7.83'tür. İlişkisel Benlik ortalaması (X) 66.98, ortancası (medyan) 67 ve standart sapması (SS) 7.24 olarak bulunmuştur. İki alt boyuttaki (Özerk Benlik- İlişkisel Benlik) ortalamalar baz alınarak her iki boyutta yüksek (67 ve üstü) ve düşük (66 ve altı) alanlar ikiye ayrılmış ve 2x2 'lik bir tablo oluşturulmuş, her iki boyuttan düşük puan alanlar "Bağımlı Ayrık", her iki boyutta da yüksek alanlar "Özerk İlişkisel", ilişkisel boyutta ortancanın (Medyan= 67) üzerinde ve özerklikte ortancanın (Medyan= 67) altında alanlar "Bağımlı İlişkisel" ve özerklikte ortancanın üzerinde ve ilişkiselikte ortancanın altında alanlar "Özerk Ayrık" olarak adlandırılmıştır. Bu işlem doğrultusunda Bağımlı Ayrık Benlik için N=95, Özerk İlişkisel Benlik için N=118, Bağımlı İlişkisel Benlik için N=90 ve Özerk Ayrık Benlik için N= 91 değerleri elde edilmiştir.

3.1.1. Benlik yapılarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Ki Kare testi yapılmış ve $X^2(3) = 9.821$, $p < .05$ değeri elde edilmiştir. Buna göre benlik yapılarının cinsiyete göre farklılaştığı, kadınlarda Özerk İlişkisel Benliğin, erkeklerde ise Bağımlı Ayrık Benliğin en yüksek oranda olduğu görülmektedir.

Tablo 2: Cinsiyete Göre Benlik Yapılarının Dağılımı

Cinsiyet	Özerk Ayrık	Bağımlı İlişkisel	Özerk İlişkisel	Bağımlı Ayrık	Toplam
Kadın	67 %27.1	58 %23.5	73 %29.6	49 %19.8	247 %100
Erkek	24 %16.3	32 %21.8	45 %30.6	46 %31.3	147 %100

$X^2(3)=9.821$, $p < .05$

Tablo 2 incelendiğinde; Özerk İlişkisel Benliğin, katılımcılar arasında en çok görülen benlik yapısı olduğu görülmektedir. Bu bulgu geçmiş araştırmalarla tutarlılık göstermektedir (Ercan, 2013; Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005; Kağıtçıbaşı, Baydar ve Cemalcılar, 2006). Bağımlı Ayrık Benliğe sahip olma oranı erkeklerde, Özerk İlişkisel Benliğe sahip olma oranı ise kadınlarda daha yüksektir. Bu bulgu kadınların daha özerk olduğunu belirten önceki araştırmalarla tutarlılık göstermektedir (Cirhinlioğlu, 2006; Göregenli, 1997; Kaptan, 2018; Özdemir, 2012a). Öyle görünüyor ki ilişkileri dikkate alan sosyal roller (arkadaşlık, kardeşlik, annelik gibi) üniversite eğitimi alan kadın öğrenciler üzerinde bireysel gelişimin önüne geçmemektedir. Üniversite eğitimi, bireylerin sosyalleşme sürecini yoğun olarak yaşadığı, değerlerinin ne olduğu ve yaşamını hangi yöne doğru ilerlettikleri konusunda netlik kazandıkları yani kimlik oluşumlarını tamamladıkları bir dönemdir. Ancak erkekler hem ilişkisel hem de bireysel ihtiyaçlarını karşılamak konusunda düşük bir oran sağlamışlardır. Sonuç olarak, henüz yapılanmamış bir benlik göstergesi olan Bağımlı Ayrık (Kağıtçıbaşı, 2010, 242) erkeklerin daha geç kimlik oluşumlarını tamamlanması ile yorumlanabilir.

3.1.2. Benlik yapılarının yerleşim bölgesine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Ki Kare testi yapılmış ve $X^2(9) = 19.954$, $p < .05$ değeri elde edilmiştir. Buna göre benlik yapılarının yerleşim bölgesine göre farklılaştığı anlaşılmaktadır. Yerleşim bölgesine göre benlik yapıları tablosu aşağıda verilmiştir:

Tablo 3: Yerleşim Bölgesine Göre Benlik Yapıları Dağılımı

Yerleşim Bölgesi	Özerk Ayrık	Bağımlı İlişkisel	Özerk İlişkisel	Bağımlı Ayrık	Toplam
Köy	8 %11.9	22 %32.8	21 %31.3	16 %23.9	67 %100
İlçe	24 %21.6	28 %25.2	30 %27	29 %26.1	11 %100
Şehir	26 %28.3	22 %23.9	18 %19.6	26 %28.3	92 %100
B. Şehir	33 %26.6	19 %15.3	48 %38.7	24 %19.4	124 %100
Toplam	91 %23.1	90 %22.8	118 %29.9	25 %24.1	394 %100

$\chi^2(9)=19.954, p<.05$

Tablo 3 incelendiğinde en yüksek Bağımlı İlişkisel Benlik sahibi kimselerin (%33) köyde yaşayanlardan oluştuğu görülmektedir. Yaşamının büyük bir bölümünü köyde geçiren bireyler için sosyal rollerin ve değerlerin kişisel ihtiyaçların önüne geçtiği düşünülmektedir. Bu bulgu, kırsal kesimlerde yaşayan kimselerin geleneksel değerlere daha bağlı olduğunu gösteren araştırmalarla (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005; Kashima ve diğerleri, 2004; Özdemir, 2012a) tutarlılık göstermektedir. Kağıtçıbaşı'nın (2010, 229) Karşılıklı Duygusal Bağlılık Modelinde belirttiği refah düzeyi yüksek, kentleşmiş ve sanayileşmiş bölgelerde yetişen bireylerin bağımsızlıkları desteklenmekte ve daha az kontrol edilmektedir. Şehirlerde hem Bağımlı Ayrıklık (%28) hem Özerk Ayrıklık eğilimlerinin (%28) en yüksek oranda çıkması ilişkisel eğilimlerin diğer alanlardan daha az benimsendiğini göstermektedir. Bağlılık kültürüne sahip kentleşmiş yörelerde ise bireylerin hem bağlılığı hem de özerkliği desteklenmektedir. Buna göre %39'luk bir orana sahip Özerk İlişkisel boyutu ülkemizdeki büyük şehirlerde uyum, yakınlık, sosyal roller gibi ilişkisel eğilimlerle birlikte başarı, güç, rekabet gibi özerk eğilimlerin bir arada benimsendiğini göstermektedir.

3.1.3. Benlik yapılarının öğrenim görülen bölüme göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Ki Kare testi yapılmış ve $\chi^2(12) = 30.711, p<.005$ değeri elde edilmiştir. Buna göre benlik yapılarının öğrenim görülen bölüme göre anlamlı düzeyde farklılaştığı anlaşılmaktadır. Öğrenim görülen bölüme göre benlik yapıları tablosu aşağıda verilmiştir:

Tablo 4: Öğrenim Görülen Bölüme Göre Benlik Yapılarının Dağılımı

Bölüm	Özerk Ayrık	Bağımlı İlişkisel	Özerk İlişkisel	Bağımlı Ayrık	Toplam
PDR	27 %31	18 %20.7	27 %31	15 %17.2	87 %100
SBÖ	16 %20.5	14 %17.9	32 %41	16 %20.5	78 %100
TÖ	12 %16.7	23 %31.9	19 %26.4	18 %25	72 %100
Hukuk	9 %14.3	18 %28.6	10 %15.9	26 %41.3	63 %100
Diğer	27 %28.7	17 %18.1	30 %31.9	20 %21.3	94 %100
Toplam	95 %24.1	95 %23.1	90 %22.8	118 %29.9	394 %100

PDR: Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, SBÖ: Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, TÖ: Türkçe Öğretmenliği, Diğer: İngilizce Öğretmenliği, Matematik Öğretmenliği, Resim Öğretmenliği, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, İşletme
 $\chi^2(12) = 30.711, p<.005$

Tablo 4'te görüldüğü üzere PDR bölümünde okuyan öğrencilerin Özerk Ayrıklık (%31) ve Özerk İlişkisel oranları (%31) en yüksek çıkmıştır. Bu bulgu, öğrencilerin batı kökenli bir bölümde okuyarak ilgili değerleri benimsemesi, aynı zamanda kültürel bağlılıkları sürdürmeleri ile yorumlanabilir. Türkçe Öğretmenliğinde okuyanlar ise aksine Bağımlı İlişkisel boyutunda daha yüksek bir oran (%32) sağlamıştır. Türklük kültürel bilincini teori ve uygulamada öğrencilere benimsetmeyi amaçlayan bölümün (Açık, 2011, 2), toplulukçu temelli bir kültür olarak bilinen (Hofstede, 2002) ülkemizde ilgili öğrencilerin benlik yapıları üzerinde etkiye sahip olduğu düşünülebilir. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği okuyan öğrencilerin Özerk İlişkisel yüzdeleri (%41) ile Hukuk fakültesinde okuyan öğrencilerin Bağımlı Ayrık yüzdeleri (%41) diğer bölümlerden daha yüksektir. Sağsız ve patolojik bir yapıyı ifade eden Bağımlı Ayrıklık Hukuk Fakültesinde okuyan öğrencilerin ne özerk ne de ilişkisel ihtiyaçlarının yeterince karşılanmadığını göstermektedir.

3.2. Yaşam Doyumunun Benlik Yapılarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığının İncelenmesi

Yaşam doyumunun benlik yapılarına göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Benlik yapılarına göre yaşam doyumunu dağılımları Tablo 5'te gösterilmiştir:

Tablo 5: Benlik Yapılarına Göre Yaşam Doyumu Dağılımları

Yaşam Doyumu	Özerk Ayrık	Bağımlı İlişkisel	Özerk İlişkisel	Bağımlı Ayrık
$\bar{x}$	23.70	23.96	24.50	21.83
Ss	6.71	6.22	7.26	6.08
N	91	90	118	95

F(3,390) = 3.063, p<.05

Tablo 5'te görüldüğü gibi benlik yapılarına göre yaşam doyumunun farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizinde gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmuştur [F(3,390)=3.063, p<.05]. Birimler arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Tukey testinde Bağımlı Ayrık Benlik ($X=21.83$) ile Özerk İlişkisel Benlik ($X=24.50$) arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur. Bu bulgu Beydoğan'ın (2008, 132) çalışmasındaki İlişkisel Benlik yöneliminin yaşam doyumunu güçlü bir şekilde yordadığı bulgusu ile kısmi tutarlılık sağlamaktadır. Özerk bireylerde benlik saygısı, İlişkisel bireylerde ise ilişki uyumu yaşam doyumunu için önemli birer ölçüttür (Kwan ve diğerleri, 1997). Özdemir (2012b) çalışmasında, benlik yapılarını ilişkisellik ve özerk-ilişkisellik açısından tanımlayan ergenlerin yaşam doyumunu puan ortalamalarının kendilerini özerk olarak tanımlayanlardan yüksek olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Ayrıca Özerk İlişkisel Benlik yapısı özerklik ve ilişkisellik gibi iki temel ihtiyacı içinde barındırdığı için bireylerin yaşam doyumunu artırdığı sonuçları elde edilmiştir (Morsünbül, 2013). Çoksan ve Yetim'in (2016) çalışmasında ise benlik yapılarının yaşam doyumunu açısından farklılaşmadığı görülmüştür.

Bu çalışma doğrultusunda Özerk İlişkisel bireylerin hem benlik saygısı hem de ilişki uyumu ihtiyaçlarını karşılayarak yaşam doyumunu sağlamakta olduğu, Bağımlı Ayrık bireylerin ise diğer tüm gruplardan daha az yaşam doyumunu gösterdiği belirlenmiştir. Diğer benlik yapıları arasında yaşam doyumunu açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuçlar

Bu araştırmada benlik yapıları bazı demografik değişkenler ve yaşam doyumunu açısından incelenmiştir. Özerk İlişkisel, katılımcılar arasında en çok görülen benlik yapısı olmuştur. Benlik yapılarının cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiş: Bağımlı Ayrık Benliğe sahip olma oranı erkeklerde, Özerk İlişkisel Benliğe sahip olma oranı ise kadınlarda daha yüksek bulunmuştur. Yerleşim bölgesi bulguları, benlik yapılarının yerleşim bölgesine göre anlamlı düzeyde farklılaştığını göstermektedir. Buna göre en yüksek Bağımlı İlişkisel Benlik sahibi kimseler köyde yaşayanlardır. Şehirlerde ise hem Bağımlı Ayrıklık hem Özerk Ayrıklık gruplar arasında en yüksek oranda çıkmıştır. Özerk İlişkisel, büyük şehirlerde en yüksek düzeydedir. Bir diğer demografik değişken olan öğrenim görülen bölümün, benlik yapıları açısından anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. PDR bölümünde okuyan öğrencilerin Özerk Ayrıklık ve Özerk İlişkisel oranları ile Türkçe Öğretmenliğinde okuyanların Bağımlı İlişkisel oranları diğer bölümlerden yüksek düzeyde olduğu, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği okuyan öğrencilerin Özerk İlişkisel puanları ile Hukuk Fakültesinde okuyan öğrencilerin Bağımlı Ayrık puanları diğer bölümlerden daha yüksek düzeyde olduğu bulguları elde edilmiştir.

Araştırmada elde edilen bir diğer bulgu ise, yaşam doyumunun benlik yapıları açısından farklılaştığı yönündedir. Buna göre Özerk İlişkisel bireyler, Bağımlı Ayrıklardan daha yüksek yaşam doyumunu göstermektedir. Diğer benlik yapılarının arasında yaşam doyumunu açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır.

4.2. Öneriler

Bu çalışmada benlik yapılarına göre öznel iyi oluşun bilişsel bileşeni olan yaşam doyumunu incelenmiştir. Gelecek araştırmalarda öznel iyi oluşun duyuşsal bileşenini ifade eden mutluluk değişkeni ele alınabileceği düşünülmektedir. Nitekim yurt dışında mutluluk ve benlik yapıları arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalar mevcuttur.

Benlik yapıları bireylerin içinde bulunduğu kültür göz önünde bulundurularak toplumsal cinsiyet rolleri ve çocuk yetiştirme biçimleri açısından incelendiğinde alana yönelik tamamlayıcı bir çalışma niteliği gösterebileceği düşünülmektedir.

Araştırma bulgularına göre hukuk fakültesi öğrencilerinin sağlıklı ve patolojik yapıyı ifade eden Bağımlı Ayrık puanları yüksek, yaşam doyumu puanları ise düşük çıkmıştır. Bu durum üniversite eğitimi öncesi öğrencilerin mesleki rehberlik çalışmaları ile ilgi, yetenek ve değerleri doğrultusunda uygun alanlara yönlendirilme gereksinimini göstermektedir.

Türk kültüründe Özerk İlişkiselliğin önemli düzeylerde var olduğu görüşü kültürel ve kültürlerarası çalışmalarla desteklenmelidir.

KAYNAKÇA

- Açık, Fatma (2010). Türkçe Öğretmeni Yetiştirme Programında Mevcut Alan Derslerinin Kültürel Boyutu. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, ss. 1-10.
- Aysan, Ferda ve Bozkurt, Nergüz (2004). Okul Psikolojik Danışmanlarının Yaşam Doyumu, Stresle Başa Çıkma Stratejileri ile Olumsuz Otomatik Düşünceleri: İzmir İli Örnekleme. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*, 6-9 Temmuz 2004, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Malatya.
- Bettencourt, Ann, B. ve Dorr, Nancy (1997). Collective Self Esteem as a Mediator of the Relationship between Allocentrism and Subjective Well Being. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23(9), ss. 955-964.
- Beydoğan, Başak (2008). *Benlik Tipi Farklılıklarına göre Algılanan İş Ortamı ve İyi Olma Hali*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Cirhinlioğlu, Fatma, G. (2006). *Üniversite Öğrencilerinde Utanç Eğilimi, Dini Yönelimler, Benlik Kurguları ve Psikolojik İyi Hali Arasındaki İlişkiler*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Cross, Susan E. (1995). Self-Construals, Coping and Stress in Cross-Cultural Adaptation. *Journal of Cross Cultural Psychology*, 26(6), ss. 673-697.
- Cross, Susan E. ve Madson, Laura (1997). Models of the Self: Self Construals and Gender. *Psychological Bulletin*, 122(1), ss. 5-37.
- Cross, Susan E.; Hardin, Erin E. ve Gerçek-Swing, Berna (2011). The What, How, Why, and Where of Self-Construal. *Personality and Social Psychology Review*, 15(2), ss. 142-179.
- Çoksan, Sami ve Yetim, Ünsal (2016). Meslekler Bağlamında Kültürel Benlik Kurgusu, Otantiklik ve Yaşam Doyumu İlişkisi. *28-30 Nisan I.Avrasya Pozitif Psikoloji Kongresi*. Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Diener, Ed; Emmons, Robert A.; Larsen, Randy J. ve Griffin, Sharon (1985). The Satisfaction with Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1), ss. 71-75.
- Downie, Michelle; Koestner, Richard; Horberg, Elizabeth ve Haga, Silje (2006). Exploring the Relation of Independent and Interdependent Self-Construals to Why and How People Pursue Personal Goals. *Journal of Social Psychology*, 146(5), ss. 517-531.
- Ercan, Safiye. N. (2009). *İş-Aile, Aile- İş Çatışmalarının Benlik Tanımının, Algılanan Yönetici Desteğinin ve Stresin Çalışanların Performans Algısına Etkileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ercan, Hülya (2013). Genç Yetişkinlerde Benlik Kurgusu Üzerine bir Çalışma. *Journal of World of Turks*, 5(2), ss. 157-178.
- Göregenli, Melek (1997). Individualist and Collectivist Tendencies in A Turkish Sample. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 28(6), ss. 787-793.
- Hofstede, Geert (2002). Dimensions Do Not Exist: A Reply to Mcsweeney. *Human Relations*, 55(11), ss. 1355-1361.
- İmamoğlu, Olcay, E. (1998). Individualism and Collectivism in A Model and Scale of Balanced Differentiation and Integration. *The Journal of Psychology*, 132(1), ss. 95-105.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem (1994). *Appraisal of Individualism and Collectivism-Toward a New Formulation: Individualism & Collectivism*. London: SAGE Publications.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem (2005). Autonomy and Relatedness in Cultural Context. Implications for Self and Family. *Journal of Cross Cultural Psychology*, 36(4), ss. 403-422.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem (2010). *Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem ve Ataca, Bilge (2005). Value of Children and Family Change: A Three Decade Portrait from Turkey. *Applied Psychology: International Review*, 54(3), ss. 317-337.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem; Baydar, Nazlı ve Cemalcılar, Zeynep (2006). *Autonomy and Relatedness Scales. (Progress Report)*. İstanbul: Koç Üniversitesi.
- Kaptan, Nermin (2018). *Benlik Kurguları Açısından İlişki Tarzlarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kashima, Yoshihisa; Kokubo, Teruyoshi; Kashima, Emiko S.; Boxall, Dianne; Yamaguchi, Susumu ve Macrae, Kristina (2004). Cultural and Self: Are There Within Culture Differences in Self Between Metropolitan Areas and Regional Cities? *Personality and Social Psychological Bulletin*, 30(7), ss. 816-823.
- Konrath, Sara; Bushman, Brad J. ve Grove, Tyler (2009). Seeing My World in A Million Little Pieces: Narcissism, Self-Construal and Cognitive-Perceptual Style. *Journal of Personality*, 77(4), ss. 1197-1228.
- Köker, Süreyya (1991). *Normal ve Sorunlu Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeylerinin Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kwan, Virginia S.Y.; Bond, Michael. H. ve Singelis, Theodore M. (1997). Pancultural Explanations for Life Satisfaction: Adding Relationship Harmony to Self-Esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73(5), ss. 1038-1051.
- Markus, Hazel R. ve Kitayama, Shinobu (1991). Culture and the Self: Implications for Cognition, Emotion, and Motivation. *Psychological Review*, 98(2), ss. 224-253.
- Morsünbül, Ümit (2013). Benlik Kurgularının Ergenlerin Yaşam Doyumu ve Depresyon Düzeylerine Olan Etkisi. *Klinik Psikiyatri*, 16(1), ss. 18-26.
- Neugarten, Bernice J.; Havighurst, Robert J. ve Tobin, Sheldon S. (1961). The Measurement of Life Satisfaction. *Journal of Gerontology*, 16, ss. 134-143.
- Özdemir, Yalçın (2012a). Kırsal Kesimde ve Kentte Yaşayan Ergenlerin Benlik Kurguları Açısından Karşılaştırılması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(1), ss. 81-96.
- Özdemir, Yalçın (2012b). Ergenlerin Öznel İyi Oluşlarının Özerk, İlişkisel ve Özerk-İlişkisel Benlik Kurguları Açısından İncelenmesi. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 4(38), ss. 188-198.
- Pavot, William ve Diener, Ed (1993). Review of the Satisfaction with Life Scale. *Psychological Assessment*, 5(2), ss. 164-172.

- Ruble, Diane ve Nakamura, Charles (1972). Task Orientation Versus Social Orientation in Young Children and Their Attention to Relevant Social Cues. *Child Development*, 43(2), ss. 471-480.
- Singelis, Theodore M. (1994). The Measurement of Independent and Interdependent Self-Construals. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 20(5), ss. 580-591.
- Singelis, Theodore M.; Triandis, Harry C.; Bhawuk, Dharm S. ve Gelfand, Michelle J. (1995). Horizontal and Vertical Dimensions of Individualism and Collectivism: A Theoretical and Measurement Refinement. *Cross-Cultural Research*, 29(3), ss. 240-275.
- Suh, Eunkook; Diener, Ed; Oishi, Shigehiro ve Triandis, Harry C. (1998). The Shifting Basis of Life Satisfaction Judgments Across Cultures: Emotions Versus Norms. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(2), ss. 494-512.
- Triandis, Harry C. (1989). The Self And Social Behavior in Differing Cultural Contexts. *Psychological Review*, 96(3), ss. 506-520.
- Üskül, Ayşe K.; Hynie, Michaela ve Lalonde, Richard N. (2004). Interdependence as A Mediator between Culture and Interpersonal Closeness for Euro-Canadians and Turks. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 35(2), ss. 174-191.
- Yamada, Ann-Marie ve Singelis, Theodore. M. (1999). Biculturalism and Self Construal. *International Journal of Intercultural Relations*, 23(5), ss. 697-709.
- Yetim, Ünsal (1991). *Kişisel Projelerin Organizasyonu ve Örüntüsü Açısından Yaşam Doyumu*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.